

Michał Butkiewicz
z wnioskiem projektu
TRANS-FINECVET

Dobre praktyki we wdrożeniu modelu FINECVET w kształceniu formalnym i pozaformalnym w Finlandii

Michał BUTKIEWICZ

Artykuł dotyczy edukacji zawodowej, formalnej i pozaformalnej w Finlandii.

Dobre praktyki edukacyjne opisano na tle zasad ECVET wdrożonych powszechnie w edukacji w Finlandii od 2015 roku pod nazwą FINECVET. Szkoła zawodowa w Finlandii ma wysoką rangę i charakteryzuje się ścisłym związkiem z pracodawcami i rynkiem pracy. Model fińskiej szkoły zawodowej promuje wszechstronny rozwój uczniów. Często stosowany jest indywidualny tok kształcenia, a na szczególną uwagę zasługuje system samooceny uczniów. W Finlandii nie ma oddzielnego kształcenia teoretycznego i oddzielnego kształtowania umiejętności praktycznych.

Oba sposoby uzyskiwania kompetencji zawodowych łączą się i przeplatają.

Spotkanie zespołu projektowego w ITeE – PIB w Radomiu 2014

W ciągu dwóch lat, od września 2014 do września 2016 roku w ramach programu Erasmus+ realizowano projekt „Wdrożenie modelu FINECVET w kształceniu formalnym i pozaformalnym” (Implementation of the FINECVET model to the formal and nonformal education; projekt Nr 2014-1-PL01-KA202-003355) o akronimie TRANS-FINECVET. Problematyka projektu TRANS-FINECVET nawiązuje do rozwijania w krajach Unii Europejskiej systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET – European Credit System for Vocational Education and Training) oraz wdrażania rozwiązań programowych opracowanych z uwzględnieniem wymagań EQF/NQF i opisów efektów kształcenia (wiedza, umiejętności i kompetencje). Partnerstwo projektu objęło 3 kraje i 4 instytucje: z Polski – Edukacja i Praca (EP) – koordynator projektu oraz Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy (ITeE-PIB), z Finlandii – Omnia, The Joint Authority of Education in Espoo Region (Omnia), z Hiszpanii – Fundación Equipo Humano (FEH).

Kluczowym celem partnerstwa był transfer europejskich dobrych praktyk we wdrażaniu do praktyki podejścia ECVET oraz rozwój i poprawa jakości kwalifikacji zawodowych w zawodach ważnych dla europejskiego rynku pracy, tj.: opiekunka dziecięca i opiekun medyczny. Działania i rezultaty projektu skierowane są do szerokiej grupy odbiorców, w tym do: metodyków i doradców zawodowych (szkolnych i rynkowych), instytucji badawczych zajmujących się rozwojem kwalifikacji, nauczycieli szkół zawodowych i trenerów ośrodków szkoleniowych, pracodawców oraz osób w wieku 50+, kobiet powracających na rynek pracy oraz nauczycieli zagrożonych utratą pracy. Rezultaty projektu objęły m.in.: międzynarodowe badania porównawcze standardów kompetencji zawodowych dla zawodów opiekunka dziecięca i opiekun medyczny (rezultat 01); opis dobrej praktyki dotyczący systemu ECVET (rezultat 02); międzynarodowe badania porównawcze systemu ECVET (rezultat 03); analiza porównawcza programów kształcenia w ww. zawodach (rezultat 04); opracowanie bazy opisów kwalifikacji i jednostek efektów kształcenia dla ww. zawodów (rezultat 05); narzędzie ICT do ewaluacji i aktualizacji efektów kształcenia w zawodach opiekunka

dziecięca i opiekun medyczny (rezultat 6); publikacja zawierająca rezultaty projektu (rezultat 07).

Projekt i jego rezultaty wpisują się w cele szczegółowe Programu Erasmus+, dotyczące zwłaszcza podnoszenia jakości, innowacyjności i internacjonalizacji instytucji edukacyjnych, modernizacji systemów edukacji poprzez wymianę dobrych praktyk i rezultatów oraz wykorzystania europejskich narzędzi ułatwiających uznawanie i przenoszenie kwalifikacji.

Potencjalne korzyści długofalowe projektu to m.in. internacjonalizacja działań partnerów projektu, placówek edukacyjnych, rozwój krajowych szkoleń opartych na efektach kształcenia i podejściu ECVET, zwiększenie możliwości zatrudnienia dla osób posiadających potwierdzone kwalifikacje w ww. zawodach w trybie edukacji formalnej i pozaformalnej.

Zasady ECVET wprowadzane są w państwach Unii Europejskiej zgodnie z Zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 czerwca 2009 roku w sprawie ustanowienia europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET)¹. W Zaleceniu określono definicje podstawowych pojęć, ścieżki wdrożenia oraz zasady i specyfikacje techniczne systemu ECVET. Proces transferu i akumulacji efektów kształcenia rozpoczął się w UE w systemie szkolnictwa wyższego. Europejski System Transferu Punktów rozpoczął działanie w 1987 roku, a w roku 2004 zmieniono nazwę systemu na Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów – ECTS. Szereg państw Unii Europejskiej wdrożyło lub rozpoczęło wdrażanie systemu ECVET. Państwa członkowskie mogą wprowadzać zasady ECVET zgodnie z własnymi decyzjami co do sposobu wdrażania. Komisja ustanowiła europejski system transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET) jako ramy metodologiczne, które można stosować do opisywania kwalifikacji, w kategoriach jednostek efektów uczenia się, wraz ze związanymi z nimi punktami. ECVET umożliwia poświadczenie i zapis efektów uczenia się uzyskanych w różnych krajach, a także w różnych kontekstach: formalnym, pozaformalnym i nieformalnym. Efekty uczenia się podlegają transferowi do systemu

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET) (2009/C 155/02).

macierzystego jednostki, gdzie zostają zaliczone do uzyskanych kwalifikacji.

Różnorodność systemów krajowych, które określają poziomy i zawartość kwalifikacji, nie sprzyja transnarodowej mobilności osób uczących się. ECVET stanowi w tej sytuacji rozwiązanie, ułatwiając mobilność wśród osób uczących się na terenie Europy. Państwa członkowskie mogą według własnej woli przyjąć to zalecenie i wprowadzić system w życie.

Celem systemu jest propagowanie mobilności transnarodowej i dostępu do uczenia się przez całe życie. Nie ma on zastąpić krajowych systemów kwalifikacji, a jedynie przyczynić się do zwiększenia porównywalności i spójności między nimi. ECVET ma zastosowanie do wszystkich indywidualnych efektów uczenia się uzyskanych na rozmaitych ścieżkach kształcenia i szkolenia, które podlegają następnie transferowi, uznaniu i akumulacji z uwagą na uzyskiwanie kwalifikacji. Dzięki tej inicjatywie obywatele europejscy mogą łatwiej uzyskać uznanie odbytych szkoleń, zdobytych umiejętności oraz wiedzy w innym państwie członkowskim.

Należy podkreślić, że system ECVET nie nadaje obywatelom żadnych nowych uprawnień do tego, aby efekty kształcenia i punkty ECVET były automatycznie uznawane. Jego zastosowanie do określonych kwalifikacji odbywa się zgodnie z ustawodawstwem obowiązującym w państwach członkowskich.

W ramach projektu w rezultacie dotyczącym dobrej praktyki w edukacji w Finlandii przeprowadzono warsztaty obejmujące system FINECVET. Uczestnicy warsztatów (8 osób) zapoznali się z procesem wdrożenia zasad FINECVET oraz wymaganiami koniecznymi dla wdrożenia systemu, a także z systemem fińskiej edukacji.

Edukacja zawodowa w Finlandii umożliwia kształcenie poprzez 3 następujące ścieżki kształcenia:

- dla młodzieży, która ukończyła szkołę podstawową i wtedy nauka trwa 3 lata,
- dla młodzieży, która ukończyła szkołę średnią i wtedy nauka trwa od 1,5 do 2 lat,

- jednoczesna nauka w szkole średniej ogólnokształcącej wraz z maturą i szkoły zawodowej u pracodawcy, nauka trwa 3 lata (czyli przyuczenie do zawodu u pracodawcy); matura w Finlandii ma bardzo wysoką rangę.

W Finlandii edukacja zawodowa ma wysoką rangę w społeczeństwie. Uczniowie uczestniczą w konkursach Word Skills i Euroskills. Bardzo poważany jest również zawód nauczyciela szkoły, w tym szkoły zawodowej. Istotną cechą systemu edukacji zawodowej jest jego elastyczność, umożliwiającą również indywidualną ścieżkę kształcenia. Duży nacisk kładzie się na kształcenie umiejętności w danych zawodach – nauka i doskonalenie umiejętności odbywa się w warunkach naturalnych. Uczeń uczy się od „mistrza”, który odpowiada za prawidłowe przygotowanie do zawodu. Ponadto grupa uczniów, którą zajmuje się instruktor, jest minimalna – 1 lub 2 osoby (w naszych szkołach jest to chyba nierealne?).

W Finlandii szkoła zawodowa wpisuje się w rozwój regionalnej i lokalnej społeczności i poprzez to wpływa na rozwój gospodarki. Model fińskiej szkoły zawodowej kładzie nacisk na kształtowanie umiejętności, przedsiębiorczości, zachowania proekologiczne, silną więź ze środowiskiem lokalnym, a także samoocenę uczniów. Podczas zajęć tutor wraz uczniem sprawdza mocne i słabe strony posiadanych umiejętności, w konsekwencji uczniowie biorą udział w procesie oceny i są zobowiązani do samooceny. Samoocenę przygotowuje uczeń, a następnie, co 6 tygodni, omawia ją wspólnie z tutorem (instruktorem/nauczycielem). Po 6 tygodniach uczeń musi zdać sprawdzian praktyczny. Skala oceny wynosi od 1 do 3. Sprawdzenie uważa się za zaliczone za otrzymanie oceny 1. Podczas spotkania identyfikowane są cele już osiągnięte oraz takie, których osiągnięcie wymaga jeszcze pracy. Następnie, wspólnie, ustalone są kolejne zadania edukacyjne, jakie powinny być wykonane w kolejnym etapie kształcenia. W konsekwencji można stwierdzić, że w fińskiej szkole brak jest ciągłego sprawdzania wiedzy i testowania uczniów. Nauczyciele koncentrują się na uczniu, a nie na dokumentowaniu wszystkiego. Samoocena ucznia w Finlandii to znacznie więcej niż tylko ocena osiągnięć – to bardzo istotny element wychowania uczciwego i rzetelnego obywatela, co jednoznacznie wpływa na całokształt rozwoju gospodarczego

na długie lata. Zaufanie do przeprowadzonej samooceny jest zatem jednym z kluczowych elementów oceny kształcenia i szkolenia zawodowego.

Bardzo istotną cechą edukacji zawodowej w Finlandii jest niska absencja uczniów podczas zajęć. Zajęcia są interesujące i powiązane z realnymi warunkami w przyszłym środowisku pracy. Kładzie się nacisk na estetykę, stosowanie nowych technologii oraz poszukiwanie dla wytwarzanych produktów i usług nowych zastosowań zarówno w lokalnej społeczności, jak i na szerszym rynku.

Generalnie rekomenduje się powszechniejszy udział szkół w projektach unijnych, zwłaszcza Erasmus+. Udział szkół w wymianie uczniów oraz uczestnictwo w innych programach pozwala na zapoznanie się kadry pedagogicznej z poszczególnymi elementami systemu ECVET, takimi jak np. porozumienia o partnerstwie, porozumienia o programie zajęć, transfer i uznawanie efektów uczenia się, akumulacja efektów uczenia się, opracowanie indywidualnych ścieżek kształcenia oraz walidacja jednostek efektów kształcenia. Dzięki temu wdrożenie zasad ECVET było w Finlandii relatywnie łatwe.

Świetnym przykładem wielozawodowej szkoły w Finlandii jest szkoła w Espoo. Jest ona znakomicie rozwiązana pod względem architektonicznym. Wyposażenie pracowni i stosowanie nowych technologii zapewnia uczniom optymalne warunki dla zdobycia umiejętności. W szkole mieści się także

szkoła przedsiębiorczości, w której uczniowie mają możliwość od strony praktycznej nauczyć się prowadzenia własnej firmy (inkubator przedsiębiorczości). Ponadto mieści się tu sklep, w którym można kupić produkty wytworzone przez uczniów. Przedmioty wyprodukowane przez uczniów stanowią również wyposażenie niektórych pracowni. Szkoła jest miejscem spotkań ludzi biznesu, mieszkańców miasta, uczniów, seniorów – jest otwarta na potrzeby różnych grup społecznych, ale przede wszystkim promuje wszechstronny rozwój uczniów.

W kształceniu formalnym oraz pozaformalnym podział na kształcenie teoretyczne i praktyczne jest trudny, gdyż uczniowie mają indywidualne ścieżki kształcenia – każdy uczeń może budować swój własny sposób na skompletowanie swoich kwalifikacji. Wiedzę uczniowie mogą zdobyć w bardzo różnych środowiskach, w tym w pracy – realizując określony projekt, poprzez długie praktyki, w szkole i w warsztatach szkolnych, w laboratorium. Niektórzy uczniowie prawie cały proces kształcenia mogą odbyć w miejscach pracy, a niektóre zagadnienia opanowują zgodnie z tradycyjną ścieżką kształcenia, tj. w szkole. Również można stwierdzić, że uczniowie kompetencje teoretyczne mogą uzyskać podczas zajęć praktycznych (tak się dzieje bardzo często). W Finlandii nie ma oddzielnego kształcenia teoretycznego i oddzielnego kształtowania umiejętności praktycznych. Oba sposoby uzyskiwania kompetencji zawodowych łączą się i przeplatają.

Konferencja kończąca projekt FINECVET, Warszawa 2016 r.

Konferencja kończąca projekt FINECVET, Warszawa 2016 r.

Ważną kwestią w systemie edukacji jest sytuacja nauczycieli. Poza wykształceniem zawodowym muszą oni odbyć kurs przygotowania pedagogicznego, trwający prawie rok. Zawód nauczyciela jest szanowany i jest jednym z najbardziej cenionych przez społeczeństwo. Wynagrodzenie nauczycieli jest satysfakcjonujące. Za dodatkową pracę nauczyciele otrzymują dodatkowe wynagrodzenie. Podobnie wysoką rangę ma edukacja zawodowa. Absolwenci szkół zawodowych są chętnie przyjmowani do pracy.

Ważne miejsce w procesie edukacji i kształtowania umiejętności odgrywają pracodawcy i społeczności lokalne. Przedsiębiorcy odwiedzają szkołę, znają dobrze proces kształcenia i uczestniczą w procesie kształtowania umiejętności zawodowych. Szkoła wpaja zasady ekologii, rozwoju przedsiębiorczości, estetyki, stosowania nowoczesnych środków przekazu, nowych technologii, zastosowania produktów w świecie pracy, nadto etyki oraz współżycia w społeczeństwie i lokalnej społeczności.

Analiza porównawcza ECVET w krajach partnerskich Finlandii, Hiszpanii i Polsce wskazuje, że tylko w Finlandii wdrożone zostały już wszystkie elementy systemu ECVET, w tym opis kwalifikacji, transfer, uznawanie efektów uczenia się, akumulacja osiągnięć oraz indywidualne ścieżki kształcenia i dotyczy to zarówno edukacji formalnej, jak i pozaformalnej.

W Hiszpanii i w Polsce funkcjonują tylko niektóre elementy systemu ECVET. Przede wszystkim podstawy programowe dla edukacji formalnej opisują kwalifikacje w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Transfer i uznawanie efektów uczenia się odbywa się w edukacji formalnej, a tylko częściowo w pozaformalnej i nieformalnej. Poza tym funkcjonują takie elementy jak akumulacja efektów uczenia się oraz walidacja jednostek efektów kształcenia.

We wszystkich państwach partnerskich można zdobyć odpowiednie materiały informacyjne, w tym broszury, przewodniki i prezentacje ekspertów nt. systemu ECVET. W Polsce na szczególną uwagę zasługują działania FRSE oraz IBE.

W Finlandii wdrażanie systemu ECVET nie było obciążeniem finansowym dla szkół, które otrzymywały dodatkowe środki z Finnish National Board of Education (FNBE). Natomiast jako barierę we wdrażaniu systemu FINECVET wskazano negatywne nastawienie pracowników i obawę przed zmianami. Eksperti hiszpańscy wskazali, że nie ma barier technicznych dla wdrożenia systemu ECVET, istotną natomiast przeszkodą jest niski udział uczniów w projektach mobilności, co z kolei związane jest ze słabą znajomością języków obcych.

Jeśli chodzi o wdrażanie zasad ECVET, to przykład Finlandii wskazuje, jak bardzo istotna jest współpraca między ośrodkami edukacji i rynkiem pracy, w tym z przedstawicielami branż potrafiącymi określić wymagane potrzeby edukacyjne.

W kwestii punktów ECVET warto przypomnieć, że w notatce USERS' Group z 2014 eksperci stwierdzili, że obliczanie punktów ECVET jest bardzo trudne i nieprzydatne dla organizacji szkoleniowych, które stosują system ECVET, dlatego, na tym etapie, wydają się, „drugoplanowe i marginalne”². Także Komisja Europejska stwierdziła, że należy skoncentrować się na tym, jak oceniać efekty uczenia się i jednostki efektów uczenia się, a nie na punktach kredytowych. Dodatkowo Komisja uznała, że powinno się opracować nowe jasne zasady przyznawania punktów kredytowych jednostkom efektów uczenia się i ich wykorzystania w procesie akumulacji oraz wyjaśnienie ich głównym zainteresowanym stronom i beneficjentom końcowym, w tym instytucjom szkoleniowym³.

Jak wskazuje przykład Finlandii, reforma edukacji nie musi oznaczać zwolnień nauczycieli, a rozpowszechnienie indywidualnych ścieżek kształcenia. Istotny jest także powszechny udział szkół w projektach unijnych, zwłaszcza Erasmus+. Udział szkół w wymianie uczniów oraz uczestnictwo w innych programach umożliwia zapoznanie się kadry pedagogicznej z poszczególnymi elementami systemu ECVET, takimi jak np. porozumienia o partnerstwie, porozumienia o programie zajęć, transfer i uznawanie efektów uczenia się, akumulacja efektów uczenia się, opracowanie indywidualnych ścieżek kształcenia oraz walidacja jednostek efektów kształcenia. Dzięki temu przyszłe wdrożenie systemu ECVET będzie znacznie łatwiejsze.

Wdrażanie systemu ECVET jest procesem długotrwałym. Dlatego rekomenduje się, aby w Polsce i Hiszpanii stworzono warunki dla wdrożenia zasad ECVET. Jednym z nich jest dobra znajomość wśród

nauczycieli i kadry kierowniczej szkół i ośrodków szkoleniowych Europejskich Ram Kwalifikacji i Krajowych Ram Kwalifikacji oraz powiązanego z nimi systemu ECVET. W Polsce wiedza ta jest znikoma pomimo szkoleń i rozpowszechniania informacji o PRK. Tak więc wdrożenie systemu ECVET musi odbywać się stopniowo.

Z punktu widzenia poszczególnych grup docelowych rekomenduje się, aby wdrażanie systemu ECVET odbywało się etapowo, a dla każdego z etapów wyznaczano cele operacyjne. Przykład Finlandii wskazuje, że jest to dobra i już sprawdzona metoda. Więcej o projekcie TRANS-FINECVET na stronie głównej projektu www.trans-finecvet.eu.

Bibliografia

1. Butkiewicz M., Symela K. [red.] *Wdrożenie modelu FINECVET w kształceniu formalnym i pozaformalnym*, Warszawa – Radom – Helsinki – Walencja 2016.
2. FINECVET AS A PIONIER. From Piloting to Implementation. Finish National Board of Education. 2012:15.
3. Implementation of the Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the establishment of a European Credit System for Vocational Education and Training (ECVET). Final report. 4 July 2014. European Commission. Education and Training. s. 77, 78.
4. Note to the members of the ECVET Users Group (Subject: The first evaluation of ECVET and its follow up). Brussels, 7.5.2014. s. 9. Annex to the invitation letter of 14.4.2014 ARES(2014)1170349.
5. Saarenkylä M. *Implementation of ECVET system in Finland – FINECVET projects piloted the system*, 2016.
6. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET) (2009/C 155/02).

² Note to the members of the ECVET Users Group (Subject: The first evaluation of ECVET and its follow up). Brussels, 7.5.2014. s. 9. Annex to the invitation letter of 14.4.2014 ARES(2014)1170349.

³ Implementation of the Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the establishment of a European Credit System for Vocational Education and Training (ECVET). Final report. 4 July 2014. European Commission. Education and Training. s. 77, 78.

Dr Michał BUTKIEWICZ – dyrektor Centrum Badańczo-Rozwojowego EDUKACJA I PRACA, członek Zespołu Pedagogiki Pracy Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk